

Miasta wojewódzkie na tle regionu

Dr hab. Mirosław Gorczyca, Wyższa Szkoła Informatyki i Zarządzania, Rzeszów

1. Wprowadzenie

Miasta wojewódzkie mają zróżnicowany udział w całości podległego im administracyjnie regionu. Zależy to – w dominancie – od ich wielkości w stosunku do całego województwa, mierzonej głównie liczbą ludności oraz dotychczasowego rozwoju społeczno-ekonomicznego. W informacji tej, która stanowi lapidarną kwintesencję opracowania zrealizowanego w ramach projektu (grantu) w Wyższej Szkole Informatyki i Zarządzania w Rzeszowie¹, przedstawiono ważniejsze dane w przedmiotowym zakresie dotyczące głównie stanu w roku 2008, a także o zmianach w okresie 1998–2008², tzn. od wprowadzenia nowego podziału administracyjnego. Zaprezentowano również, jak poszczególne regiony przedstawiają się na tle ważniejszych średnich dla 27 krajów Unii Europejskiej.

Ze względu na wagę problemu oraz zainteresowania badawcze autora, szczególną uwagę zwrócono na mieszkalnictwo.

2. Ważniejsze dane o miastach wojewódzkich – na tle województw – w roku 2008

Zgrupowane w tabeli 1 dane wskazują na znaczącą dyferencjację stanu liczby ludności w miastach wojewódzkich i jej udziale w łącznej, wojewódzkiej populacji. Przebiegał on w roku 2008 od 6,7% w Katowicach i 8,1% w Rzeszowie do 32,9% w odniesieniu do Warszawy i 29,3% w Łodzi. Zatem obszar zmienności (rozstęp wielkości krańcowych) tego wskaźnika wyniósł aż 26,2%.

Intensywność budowania mieszkań była we wszystkich ośrodkach wojewódzkich wyższa niż w odnie-

sieniu do całych województw, przy czym rozpiętość w tym zakresie zależała także od wagi ich udziału w ogólnej liczbie mieszkań zbudowanych w roku 2008. Stąd np. mała różnica wskaźnika w województwie łódzkim i szeregu innych, natomiast znacząca między Warszawą a całym województwem mazowieckim. Podobnie, choć w mniejszej skali, zjawisko to wystąpiło w Gdańsku i na terenie województwa pomorskiego.

Interesująco przedstawia się konfrontacja intensywności budowania mieszkań w poszczególnych województwach i ich stolicach (tab. 2). Na ogół województwa przodujące w rankingu w tym zakresie mają zbliżone w nim lokaty, jak miasta wojewódzkie, chociaż w znaczącym stopniu zależy to od wagi ludności miast wojewódzkich w liczbie ludności całego województwa. W 2007 r.

Tabela 1. Miasta wojewódzkie na tle całego województwa w roku 2008

Miasta	Ludność		Pracujący [%] (województwo = 100,0)	Stopa bezrobocia [%]		Bezrobocie [%] (województwo = 100,0)	Przeciętna płaca [%] (województwo = 100,0)
	tys.	% ludności województwa		miasto wojewódzkie	całe województwo		
Wrocław	632,2	22,0	30,8	3,5	10,0	9,3	108,9
Bydgoszcz	358,9	17,4	21,6	4,9	13,3	7,4	110,5
Lublin	350,5	16,2	18,0	7,4	11,2	11,4	111,0
Zielona Góra	117,6	11,7	17,3	4,9	12,5	5,9	109,7
Łódź	747,2	29,3	29,9	6,7	9,2	22,7	109,5
Kraków	754,6	23,0	32,6	2,8	7,5	10,9	112,3
Warszawa	1709,8	32,9	47,7	1,9	7,3	11,6	111,6
Opole	126,2	12,2	21,1	4,4	9,8	8,5	111,2
Rzeszów	170,7	8,1	14,0	6,0	13,0	5,2	118,9
Białystok	294,2	24,7	24,5	7,9	9,7	20,0	107,7
Gdańsk	455,6	20,5	25,7	2,5	8,4	7,1	121,5
Katowice	309,6	6,7	12,7	1,9	6,9	3,1	128,1
Kielce	205,1	16,1	19,7	9,7	13,7	13,5	107,6
Olsztyn	176,1	12,3	19,1	4,2	16,8	4,2	119,8
Poznań	557,3	16,4	22,2	1,7	6,4	6,1	122,6
Szczecin	406,9	24,0	31,5	4,2	13,3	9,0	114,2

Źródło: Rocznik Statystyczny Województw 2009. GUS. Warszawa 2009; Regiony Polski. GUS. Warszawa 2009; Miasta wojewódzkie. Podstawowe dane statystyczne nr 17. GUS US w Poznaniu oraz obliczenia na ich podstawie

Tabela 2. Budownictwo mieszkań w poszczególnych województwach i ich stolicach

Województwo		Miasto wojewódzkie	
dolnośląskie	3,2	14,7	Wrocław
kujawsko-pomorskie	2,7	1,9	Bydgoszcz
lubelskie	2,6	2,9	Lublin
lubuskie	3,2	4,1	Zielona Góra
łódzkie	2,3	2,1	Łódź
mazowieckie	5,8	9,2	Warszawa
opolskie	1,3	1,5	Opole
podkarpackie	2,5	4,8	Rzeszów
podlaskie	3,3	5,7	Białystok
pomorskie	5,3	7,2	Gdańsk
śląskie	2,2	2,0	Katowice
świętokrzyskie	1,8	2,8	Kielce
warmińsko-mazurskie	4,1	9,4	Olsztyn
wielkopolskie	4,2	7,1	Poznań
zachodniopomorskie	3,8	4,9	Szczecin

Tabela 3. Warunki mieszkaniowe w miastach wojewódzkich na tle województw w roku 2007

Województwo Miasto wojewódzkie	liczba izb w mieszkaniu	Przeciętna:			
		liczba osób		powierzchnia użytkowa (m ²)	
		na 1 mieszkanie	na 1 izbę	na 1 mieszkanie	na 1 osobę
dolnośląskie Wrocław	3,61 3,35	2,80 2,49	0,78 0,75	66,4 60,0	23,7 24,0
kujawsko-pomorskie Bydgoszcz	3,65 3,43	3,04 2,64	0,83 0,77	66,0 57,1	21,0 21,6
lubelskie Lublin	3,74 3,57	3,05 2,64	0,82 0,74	73,9 58,9	24,2 22,3
lubuskie Zielona Góra	37,9 3,46	2,97 2,57	0,78 0,74	69,0 60,9	23,2 23,7
łódzkie Łódź	3,50 3,07	2,67 2,26	0,77 0,73	65,5 53,1	24,5 23,5
małopolskie Kraków	3,81 3,16	3,14 2,48	0,83 0,79	74,3 56,2	23,6 22,6
mazowieckie Warszawa	3,51 3,13	2,69 2,19	0,77 0,70	67,9 57,0	25,2 26,1
opolskie Opole	4,06 3,54	3,08 2,66	0,76 0,75	77,0 63,2	25,0 23,8
podkarpackie Rzeszów	3,96 3,63	3,44 2,87	0,87 0,79	77,7 63,3	22,6 22,1
podlaskie Białystok	3,94 3,61	2,94 2,59	0,75 0,72	73,2 59,2	24,9 22,9
pomorskie Gdańsk	3,71 3,35	2,99 2,56	0,81 0,76	68,5 58,3	22,9 22,8
śląskie Katowice	3,62 3,29	2,76 2,34	0,76 0,71	66,8 58,1	24,2 24,9
świętokrzyskie Kielce	3,64 3,62	3,05 2,67	0,84 0,80	71,0 57,9	23,2 21,7
warmińsko-mazurskie Olsztyn	3,70 3,49	3,05 2,58	0,82 0,74	65,3 57,9	21,4 22,4
wielkopolskie Poznań	3,95 3,47	3,19 2,46	0,81 0,71	77,1 63,8	24,2 25,9
zachodniopomorskie Szczecin	3,69 3,46	2,89 2,59	0,78 0,75	66,3 60,5	22,9 23,4

Źródło: Rocznik Statystyczny Województw 2008. GUS, US w Poznaniu, Warszawa 2008; Rocznik Statystyczny Województwa ... 2008 (US w poszczególnych miastach wojewódzkich); Rocznik Statystyczny ... 2008 (poszczególnych miast wojewódzkich; US w miastach wojewódzkich), 2008

wynosiła ona (w %): Warszawa – **33,0**, Łódź – **29,5**, Białystok – **24,7**, Szczecin – **24,0**, Kraków – **23,1**, Wrocław – **22,0**, Gdańsk – **20,6**, Bydgoszcz – **17,5**, Zielona Góra – **17,4**, Poznań – **16,6**, Lublin – **16,2**, Kielce – **16,1**, Olsztyn – **12,3**, Opole – **12,2**, Rzeszów – **8,2** i Katowice – **6,7**.³ Z tego też punktu widzenia należy patrzeć na relacje mierników intensywności budowania mieszkań w województwach i miastach wojewódzkich zestawione poniżej dla roku 2007 (mieszkania na 1 tys. ludności).

Konfrontacja tych mierników wskazuje na to, że w zdecydowanej większości województw w ich stolicach buduje się mieszkania znacznie intensywniej. Potwierdzają to dane dotyczące również innych okresów.

Jak wskazują na to informacje z tabeli 3 o warunkach mieszkaniowych ludności w miastach wojewódzkich w roku 2007, skonfrontowane z odpowiednimi danymi dla województw, sytuacja w zakresie ich mierników była mocno zróżnicowana. Ponieważ mieszkanie mieszkaniu czy izba izbie nie są równe wielkością, dla porównania sytuacji mieszkaniowej w poszczególnych miastach – także na tle regionów, których są stolicami – przeprowadzono na podstawie najbardziej miarodajnego jej wskaźnika, tzn. powierzchni użytkowej mieszkania na 1 osobę.

W warunkach średniej powierzchni użytkowej na 1 osobę w roku 2007, która wynosiła dla kraju **23,8** m² oraz **23,2** m² dla miast⁴, a w poszczególnych województwach od **21,4** m² w warmińsko-mazurskim do **25,2** m² w mazowieckim. W obrębie miast wojewódzkich oscylowała ona od **21,6** m² w Bydgoszczy do **26,1** m² w Warszawie. Zatem obszar zmienności wielkości skrajnych wynosił w przypadku średnich dla województw **3,8** m², a dla miast wojewódzkich **4,5** m². Wielkości te stanowiły odpowiednio: **16,4** i **19,4%** średniego dla miast miernika powierzchni użytkowej mieszka-

Tabela 4. Ważniejsze mierniki sytuacji mieszkaniowej w miastach wojewódzkich

Miasta	Przeciętna									
	liczba izb w mieszkaniu		liczba osób na				powierzchnia użytkowa [m ²] na			
			mieszkanie		izbę		mieszkanie		osobę	
	1998	2007	1998	2007	1998	2007	1998	2007	1998	2007
Wrocław	3,35	3,35	2,84	2,49	0,85	0,75	56,2	60,0	19,8	24,0
Bydgoszcz	3,41	3,43	2,96	2,64	0,87	0,77	54,0	57,1	18,3	21,6
Lublin	3,44	3,57	2,88	2,64	0,84	0,74	53,4	58,9	18,5	22,3
Zielona Góra	3,38	3,46	2,90	2,57	0,86	0,74	55,3	60,9	19,1	23,7
Łódź	2,92	3,07	2,42	2,26	0,83	0,73	47,6	53,1	19,7	23,5
Kraków	3,11	3,16	2,77	2,48	0,89	0,79	52,7	56,2	19,0	22,6
Warszawa	3,04	3,13	2,51	2,19	0,83	0,70	49,8	57,0	19,9	26,1
Opole	3,48	3,54	2,83	2,66	0,81	0,75	59,0	63,2	20,9	23,8
Rzeszów	3,43	3,63	3,05	2,87	0,89	0,79	56,4	63,3	18,5	22,1
Białystok	3,55	3,60	2,82	2,59	0,79	0,72	53,6	59,2	19,0	22,9
Gdańsk	3,29	3,35	2,88	2,56	0,88	0,76	53,1	58,3	18,4	22,8
Katowice	3,17	3,29	2,49	2,34	0,78	0,71	54,4	58,1	21,8	24,9
Kielce	3,20	3,62	2,98	2,67	0,93	0,80	52,4	57,9	17,6	21,7
Olsztyn	3,47	3,49	2,90	2,58	0,84	0,74	53,3	57,9	18,4	22,4
Poznań	3,46	3,47	2,85	2,51	0,82	0,72	58,6	63,8	20,6	25,4
Szczecin	3,43	3,46	2,92	2,59	0,85	0,75	56,2	60,5	19,2	23,4

Źródło: Gospodarka mieszkaniowa w 1998 r. GUS, Warszawa 1999; Gospodarka mieszkaniowa w 2007 r. GUS, Warszawa 2008

Tabela 5. Polskie Regiony (NTS) i województwa (TSZ) w porównaniu ze średnimi dla 27 krajów Unii Europejskiej

Wyszczególnienie	Przeciętne dalsze trwanie życia		Zgony niemowląt na 1000 urodzeń żywych	PKB brutto na 1 mieszkańca w PPS (UE-27 = 100)	Nakłady na działalność badawczo-rozwojową (B+R) w % PKB	Współczynnik aktywności zawodowej w % dla osób w wieku 15-64 lata	Wskaźnik zatrudnienia w % dla osób w wieku 15-64 lata	Stopa bezrobocia [%]	
	mężczyźni	kobiety						ogółem	osób w wieku poniżej 25 lat
	2007							2006	
UE-27	75,8	82,0	4,7	100,0	2,0	70,0	65,0	7,0	16,0
Polska	71,0	79,7	6,0	52,3	0,56	63,2	57,0	9,6	21,7
Region Centralny	70,4	79,8	4,8	69,3	0,96	66,4	60,2	9,1	20,1
łódzkie	68,7	78,7	4,8	48,0	0,54	65,1	59,0	9,3	17,8
mazowieckie	71,3	80,4	4,9	83,6	1,07	67,1	60,9	9,1	21,3
Region Południowy	71,4	79,5	6,6	50,6	0,56	60,8	55,7	8,3	20,6
małopolskie	72,5	80,7	6,4	45,4	0,92	63,6	58,1	8,5	24,2
śląskie	70,7	78,8	6,7	55,5	0,36	58,8	54,1	8,1	17,5
Region Wschodni	71,4	80,6	5,7	36,3	0,32	65,1	58,4	10,0	24,3
lubelskie	70,2	80,2	6,1	35,3	0,44	66,3	59,8	9,5	24,3
podkarpackie	72,9	80,9	6,0	35,8	0,39	62,7	56,5	9,6	24,4
podlaskie	71,5	80,9	5,0	38,4	0,25	65,2	59,2	8,9	19,7
świętokrzyskie	71,0	80,6	5,0	39,8	0,08	66,5	58,3	12,1	27,8
Region Północno-Zachodni	71,0	79,4	6,8	51,4	0,34	61,6	55,8	9,3	21,2
lubuskie	70,3	78,9	6,0	46,5	0,10	61,7	55,6	9,8	25,1
wielkopolskie	71,4	79,5	6,7	55,1	0,46	62,8	57,6	8,3	19,3
zachodniopomorskie	70,6	79,2	7,4	47,7	0,19	58,7	51,9	11,5	24,5
Region Południowo-Zachodni	70,9	79,3	6,3	50,2	0,31	62,7	55,2	11,9	21,7
dolnośląskie	70,4	79,0	6,9	56,0	0,35	63,0	55,0	12,7	22,8
opolskie	72,1	80,0	4,4	42,1	0,16	61,9	56,0	9,4	18,3
Region Północny	70,7	79,5	6,0	45,5	0,38	61,3	54,9	10,4	22,6
kujawsko-pomorskie	70,4	79,1	6,1	45,1	0,35	60,7	53,8	11,3	22,9
pomorskie	71,6	79,6	6,4	51,5	0,51	62,3	56,3	9,5	20,8
warmińsko-mazurskie	70,0	79,7	5,4	39,5	0,18	60,8	54,4	10,5	25,1

Źródło: Regiony Polski, op. cit.

nia na 1 osobę. Z kolei maksymalny miernik dla miasta wojewódzkiego przewyższał poziom minimalny o **28%**.

W większości miast wojewódzkich wielkość miernika powierzchni użytkowej mieszkania na 1 osobę była niższa niż średnia dla województw. Wyjątkami w tym zakresie były: Wrocław, Zielona Góra, Warszawa, Katowice, Olsztyn, Poznań i Szczecin. Na ogół różnice między notowaniami przedmiotowego miernika w obrębie województwo – miasto wojewódzkie były nieznaczne. W przypadkach krańcowych, różnica – na korzyść miasta wojewódzkiego – wystąpiła w województwie podlaskim, w którym średnia dla województwa była o **2,0 m²** (o 8,7%) wyższa niż w Białymstoku. Z kolei w Poznaniu była ona o **1,7 m²** (o 7,0%) wyższa niż w województwie wielkopolskim. W okresie od ostatniej reformy administracyjnej, w latach 1998–2007 nastąpiły korzystne zmiany odnotowane przez wszystkie mierniki sytuacji mieszkaniowej (tab. 4).

Syntetyczny miernik tej poprawy, którym jest powierzchnia użytkowa mieszkania na 1 osobę wynoszący średnio 5 m² i 26% w tym okresie dla kraju, kształtował się w miastach wojewódzkich na zróżnicowanym poziomie. Największa jego poprawa wystąpiła w Warszawie (o 6,2 m² i 31%), natomiast najniższy jej poziom był w Opolu (o 2,9 m² i 18,8%). Jak widać, w miastach liderach intensywności budowania mieszkań nastąpiła najwyższa poprawa standardu przestronności mieszkań, a u outsidera – najniższa. Nie bez wpływu na notowania były też inne czynniki (zmiany administracyjne powierzchni miasta, ubytki mieszkań i zmiany stanu ludności w mieszkaniach).

3. Ranking województw w roku 2008 oraz ich poziom na tle średnich dla 27 krajów Unii Europejskiej

Dane dotyczące pozycji 16 województw w 2008 roku w odniesie-

niu do ważniejszych charakteryzujących je wyróżników, potwierdza bezwzględne liderowanie województwa mazowieckiego we wszystkich – nie licząc naturalnych warunków – wyróżnikach **rozwoju społeczno-ekonomicznego**. Potwierdzają one również jednoznacznie odstawanie w takim rankingu województw Regionu Wschodniego, trwale okupujących pozycje outsiderów.

Dane w tabeli 5 o przeciętnym poziomie dla wszystkich krajów Unii Europejskiej oraz w układzie według Regionów i województw, wskazują na znaczne dysparytety ich rozwoju. W najważniejszym wskaźniku produktu per capita w roku 2006 odstawiamy znacząco in minus. Jedynie województwo mazowieckie pozostaje w tyle aktualnie zapewne o **<1/10** dla średniej UE-27. Ponadto, według stanu w 2007 r. (według poziomu dla kraju):

- żyjemy średnio krócej o: 5 lat – mężczyźni i >2 lat – kobiety, i mamy o **>1/4** wyższą śmiertelność niemowląt,
- o 7–8% niższe są wskaźniki zatrudnienia i aktywności zawodowej oraz o **>1/3 stopa bezrobocia**,
- zenująco, bo blisko 4-krotnie niższy jest udział w produkcie krajowym brutto nakładów na **badania i rozwój**.

Jak wynika z tych danych, czeka nas długa i mozolna droga doganiania UE-27, tym trudniejsza, że nie rozwijamy odpowiednio gospodarki opartej na wiedzy (niskie nakłady na badania i rozwój), a dysparytety rozwoju Regionów – jak wynika z zaprezentowanej w opracowaniu obszernej faktografii – nie zmniejszają się, a wręcz ulegają pogłębieniu.

Dane dotyczące rankingu 16 województw w odniesieniu do najważniejszych wyróżników charakteryzujących poziom ich rozwoju społeczno-ekonomicznego potwierdzają dobitnie samotne liderowanie w nim województwa mazowieckiego. Równocześnie dokumentują

one ewidentne odstawanie w tym rankingu szeregu województw-outsiderów, w tym głównie z Regionu Wschodniego. Potwierdza to również konfrontacja stanu rozwoju polskich regionów na tle średnich dla UE-27. Czekają nas długa droga doganiania średnich dla UE, czemu nie sprzyja wyjątkowo niski poziom nakładów na gospodarkę opartą na wiedzy oraz dość słaba absorpcja środków unijnych przez najstabilniej rozwinięte regiony kraju. Stąd różnice regionalne w poziomie nie tylko nie zmniejszają się, ale wręcz pogłębiają. W tym kontekście warto podkreślić różnice między metropoliami a ośrodkami administracyjnymi im podlegającymi. Spektakularną egzemplifikacją tego zjawiska jest – przede wszystkim – dystans między Warszawą a resztą województwa mazowieckiego, które bez niej byłoby jednym z najstabilniej rozwiniętych regionów kraju, kwalifikującym się do pomocy z UE, z której – w istniejącej sytuacji – nie może korzystać. Rekapitułując najwięźlejszą sekwencją wyniki przedstawionych w opracowaniu studiów – można stwierdzić, że stan rozwoju społeczno-ekonomicznego naszego kraju jest bardzo zróżnicowany i bynajmniej nie następuje jego regionalne wyrównywanie, a wręcz przeciwnie. Wskazuje na to stałość miejsc liderów i outsiderów jego regionalnego rankingu, a także niejednokrotne zjawiska polaryzacji ważnych wyróżników charakteryzujących ten rozwój.

PRZYPISY

¹ Gorczyca M., Regionalne zróżnicowanie rozwoju społeczno-ekonomicznego. WSiLZ, Rzeszów 2010 (materiały powielane)

² Dla niektórych lat 1998–2007 faktografię oparto o dane Głównego Urzędu Statystycznego i Urzędów Statystycznych 16 województw: Miasta wojewódzkie na tle regionu

³ Por.: Budownictwo mieszkaniowe I–IV kw. 2007 r., www.stat.gov.pl oraz Budownictwo – wyniki działalności w 2007 r. GUS. Warszawa 2008

⁴ W czasie Narodowego Spisu Powszechnego z 1970 r. po raz pierwszy zmierzono powierzchnię użytkową mieszkań